

Vladyslav Obniavko
PhD in Economics,
Leading Research Officer at the Department for Quality Assurance
of Educational Activities and Higher Education
Odesa Military academy

Обнявко В.О.
доктор філософії з економіки,
провідний науковий співробітник відділу забезпечення якості
освітньої діяльності та вищої освіти
Військової академії (м. Одеса)

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-639-3-41>

**QUALITY OF HIGHER EDUCATION AS A FACTOR OF HUMAN
CAPITAL GROWTH AND ECONOMIC DEVELOPMENT
OF UKRAINE: THE ROLE OF ESG STANDARDS
IMPLEMENTATION**

**ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ: РОЛЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ ESG**

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації спричинила глибоку системну кризу, що критично вплинула на ключові фактори економічного розвитку, зокрема людський капітал і продуктивність праці в Україні. Згідно з оцінками СЕPR, втрати людського капіталу становитимуть близько 3,6% щорічно (0,9% через зниження якості освіти та 2,7% – через втрату навичок працівників), а на продуктивність праці це має вплинути зниженням на 6,7% [1]. При цьому зазначається, що ці втрати будуть відчутними десятиліттями, аж до 2085 року. Такий суттєвий дестабілізаційний вплив деформує трудовий ринок і знижує потенціал відновлення економіки. У зв'язку з цим стратегічно важливо швидко підняти продуктивність і якість робочої сили через освіту. Саме тому профільні стейкхолдери підкреслюють, що повоєнна стратегія вищої освіти має ґрунтуватися на спеціалізованій, інноваційно орієнтованій підготовці фахівців. Міністерство освіти оновлює Стратегію розвитку вищої освіти на 2022–2032 роки з урахуванням повномасштабного вторгнення, адже «ситуація, що склалася внаслідок збройної агресії Російської Федерації, вимагає належної реакції з боку державної освітньої політики та інших зацікавлених сторін» [2]. Таким чином, система ЗВО повинна відповідати на демографічні та інфраструктурні виклики війни, орієнтуючи підготовку кадрів на потреби відбудови та розвитку України.

Запровадження стандартів ESG (екологічні, соціальні та управлінські критерії) у ЗВО є ключовим механізмом підвищення якості освіти та її синхронізації з європейською стратегією сталого розвитку. ESG-фреймворк сприяє прозорості, підзвітності та соціальній відповідальності закладів вищої освіти (ЗВО). Оцінка якості освіти через призму ESG спонукає ЗВО фокусуватися не лише на змісті програм, а й на етичних та інноваційних підходах до навчання. У перспективі це компенсує кількісні втрати робочої сили за рахунок якісного стрибка продуктивності, інвестуючи в розвиток людського капіталу, що є фундаментом стійкості України [3].

Критичним елементом цього процесу є підвищення якості управління (G) у ЗВО для відновлення довіри до української освіти. Нові методичні рекомендації Міністерства освіти і науки (МОН) передбачають системну роботу із забезпечення академічної доброчесності та антикорупційної політики: від створення антикорупційних комісій та оцінки ризиків до запровадження системи безпечного повідомлення про порушення [3]. Серед ключових інструментів для підвищення прозорості є обов'язкове впровадження електронної системи управління навчальним процесом і регулярне проведення анонімних опитувань студентів щодо якості викладання. Такі механізми є відповіддю на вимоги «відкритого уряду» і демонструють потенціал прозорості як рушійної сили змін у секторі. Експерти зазначають, що прозорі та доброчесні ЗВО легше отримують міжнародне визнання, а також залучають іноземні гранти та інвестиції, оскільки інвестори довіряють системам з відкритою звітністю [3]. Таким чином, високі стандарти управління в ЗВО працюють як економічний важіль, формуючи якісний людський капітал, здатний підвищувати продуктивність праці.

Соціальна складова ESG вимагатиме від ЗВО активної адаптації до нових соціальних викликів: війна спричинила внутрішнє переміщення, біженство та мобілізацію населення. ЗВО дедалі частіше виконують функцію соціального ліфта та інструменту реінтеграції вразливих груп. Зокрема, у 2024–2025 роках Україна запровадила масштабні ініціативи для підтримки ветеранів: наприклад, національна платформа «Освіта для ветеранів» забезпечила доступ до понад 1000 програм перепідготовки та навчання різного рівня [4]. Це визнання того, що освіта є вирішальним чинником професійної реінтеграції, психологічного відновлення та соціальної включеності ветеранів і військових [4]. Подібно до того, тимчасово переміщеним вузам і викладачам у цивільних ЗВО надається особлива підтримка: дослідження відзначають, що переміщені ЗВО та їхній науково-педагогічний персонал потребують додаткових соціальних гарантій і сприяння у відновленні повноцінної діяльності [5, с. 99].

Соціальна якість освіти також пов'язана із стабільністю і професіоналізмом викладачів. У воєнний час важливо зберегти кадровий потенціал: ЗВО мають створювати безпечні умови праці та соціальні

гарантії для науковців, адже саме вони формують знання й навички молоді. Інклюзивна та адаптивна система вищої освіти (що охоплює внутрішньо переміщених, ветеранів, людей з інвалідністю тощо) є критерієм соціальної відповідальності ЗВО та безпосередньо впливає на якість формованого людського капіталу.

Екологічна складова ESG у вищій освіті пов'язана з підготовкою кадрів для «зеленої» трансформації економіки. ЗВО мають давати знання та компетенції, необхідні для сталого розвитку та енергонезалежності. Одним із прикладів є Київський національний університет імені Тараса Шевченка: ще 2009 року тут створили кафедру екологічного менеджменту та підприємництва, аби готувати фахівців, «які забезпечать трансформацію економічної системи на зелених і сталих засадах в умовах євроінтеграції України» [6]. Випускники таких програм володіють «зеленими навичками», що роблять їх цінними для іноземних партнерів і міжнародних проєктів реконструкції. У перспективі ЗВО, які розвивають людський капітал із «зеленими компетенціями» сприяють відповідності України європейському «зеленому курсу» і підвищують енерго- та кліматичну стійкість країни.

Таким чином, імплементація ESG у вищій освіті впливає на загальний економічний розвиток. Економісти нагадують: «Люди, їхні знання та навички мають вирішальне значення для економічного розвитку; людський капітал становить до 75% національного багатства» [1]. Отже, інвестиція в освітню систему з високими стандартами «G» і «S» формує талановиту та етичну робочу силу, а «E»-складова стимулює інновації у напрямку сталого розвитку. Сформований таким чином людський капітал сприятиме підвищенню продуктивності праці. Це, своєю чергою, створює передумови для виходу економіки з «пастки низької продуктивності», зумовленої війною. Відповідно, прозорі та інноваційні ЗВО прямо підвищують конкурентоспроможність України: якість їхньої підготовки визначає, наскільки швидко країна зможе відновитися і наростити темпи економічного зростання.

Провідні аналітики та урядовці сходяться на тому, що інтеграція ESG-метрик у діяльність ЗВО має стати невід'ємною нормою. Зокрема, вже затверджено стратегію впровадження сталого звітування для підприємств, що гармонізує українське законодавство з Директивою ЄС CSRD та стандартами ESRS [7]. Урахування того, що цілі сталого розвитку охоплюють усі три напрямки ESG, означає необхідність включати відповідні принципи в освітні програми. Це забезпечить підготовку спеціалістів, здатних працювати за новими міжнародними стандартами, і тим самим підтримає сталу відбудову країни. Для цього варто офіційно закріпити обов'язковість ESG-вимог у ліцензіях та акредитаціях закладів вищої освіти; стимулювати державні дослідження за пріоритетами ЦУР і євроінтеграції (зокрема «зеленими» технологіями); а також розвивати програми підвищення кваліфікації викладачів у сфері

ESG і «зелених» компетенцій, підвищуючи їхній статус та соціальний захист. Комплексне застосування управлінських, соціальних та екологічних стандартів у вищій освіті створить людський капітал, який стане ключовим фактором повоєнного економічного зростання України.

Література:

1. Kostyuk A. Ukraine's post-war recovery will depend on lifelong learning : blog. *Times Higher Education*. 2024. URL: <https://www.timeshighereducation.com/blog/ukraines-post-war-recovery-will-depend-lifelong-learning> (дата звернення: 17.11.2025).
2. MES proposes public discussion of the Strategy for the development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032. *Lviv Polytechnic National University : news*. 2023. URL: <https://lpnu.ua/en/news/mes-proposes-public-discussion-strategy-development-higher-education-ukraine-2022-2032> (дата звернення: 17.11.2025).
3. Ukraine boosts academic integrity with new guidelines for higher education. *United Nations Development Programme : press releases*. 2025. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/ukraine-boosts-academic-integrity-new-guidelines-higher-education> (дата звернення: 17.11.2025).
4. Ukraine: National educational platform supports reintegration and training of veterans. *Eurydice : news*. 2025. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/ukraine-national-educational-platform-supports-reintegration-and-training-veterans> (дата звернення: 18.11.2025).
5. Мазур Н. О. Інтеграція тимчасово переміщених закладів вищої освіти та внутрішньо переміщених осіб у конкурентне середовище ринку освітніх послуг у період нових загроз соціальній безпеці. *Вища освіта*. 2023. №3 (24). С. 87–104. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-3-87-104> (дата звернення: 18.11.2025).
6. Green Skills Award 2023 finalist: Ukraine – Taras Shevchenko National University. *European Training Foundation : news and events*. 2023. URL: <https://www.etf.europa.eu/en/news-and-events/news/green-skills-award-2023-finalist-ukraine-taras-shevchenko-national-university> (дата звернення: 18.11.2025).
7. Haponenko T. Reforms of higher education in Ukraine in conditions of war and post-war reconstruction. *World Bank*. 2024. 17 с. URL: https://cfr.worldbank.org/sites/default/files/2024-12/DAY%201_9_15_HAPONENKO.pdf (дата звернення: 18.11.2025).